

DUNYO BO'YLAB KO'ZI OJIZLAR VA ZAIF KO'RUVCHILAR UCHUN MO'LJALLANGAN MUZEYLAR

Farg'ona davlat universiteti, Tarix yo'nalishi 2-kurs magistranti

Qodirova Nodiraxon

Annotatsiya. *Ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi insonlar uchun muzeylar butun dunyo bo'ylab san'at va madaniyatdan bahramand bo'lish imkoniyatini taqdim etadi. Ushbu muzeylar maxsus taktil eksponatlar, ovozli yo'riqnomalar va boshqa moslashtirilgan vositalar orqali ko'zi ojiz tashrif buyuruvchilarga boy tajriba taqdim etadi.*

Аннотация. *Музеи для слепых и слабовидящих людей по всему миру предоставляют возможность наслаждаться искусством и культурой. Эти музеи предлагают богатый опыт для незрячих посетителей через специальные тактильные экспонаты, аудиогиды и другие адаптированные средства.*

Abstract. *Museums for blind and visually impaired individuals around the world provide opportunities to enjoy art and culture. These museums offer rich experiences for blind visitors through special tactile exhibits, audio guides, and other adapted means.*

Dunyo bo'ylab ko'zi ojizlar va zaif ko'ruvchilar uchun mo'ljallangan muzeylar soni ortib bormoqda. Ushbu muzeylar san'at, tarix va madaniyatni ko'rish imkoniyati cheklangan insonlar uchun ham ochiq qilish maqsadida tashkil etilgan. Quyida bunday muzeylarning ba'zilar haqida batafsil ma'lumot beriladi.

1. Madrid, Ispaniya: Museo Tiflológico

Museo Tiflológico 1992 yilda Ispaniya Milliy Ko'zi Ojizlar Tashkiloti (ONCE) tomonidan tashkil etilgan. Muzeyning asosiy maqsadi ko'zi ojiz va zaif

ko'ruvchi insonlarga san'at va madaniyatdan bahramand bo'lish imkoniyatini yaratishdir. Bu yerda tashrif buyuruvchilar turli davrlarga oid san'at asarlarini qo'llari bilan his qilishlari mumkin. Muzeyda qadimgi yunon haykallari, me'moriy maketlar va boshqa ko'plab eksponatlar mavjud. Barcha eksponatlar maxsus ravishda ko'zi ojizlar uchun moslashtirilgan bo'lib, ular orqali tashrif buyuruvchilar tarix va san'atni chuqurroq his qilishlari mumkin.

2. Afina, Gretsiya: Tactual Museum

Afina shahridagi Tactual Museum 1984 yilda "Gretsiya Ko'zi Ojizlar Mayog'i" tashkiloti tomonidan ochilgan. Muzeyning asosiy vazifasi ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi insonlarga Gretsiya madaniy merosi bilan yaqindan tanishish imkoniyatini taqdim etishdir. Bu yerda tashrif buyuruvchilar qadimgi yunon san'ati asarlarini qo'llari bilan his qilishlari mumkin. Muzeyda Miken, Geometrik, Arxaik, Klassik, Gellenistik va Rim davrlariga oid eksponatlar namoyish etilgan. Shuningdek, Vizantiya davriga oid asarlar va ko'zi ojiz san'atkorlar tomonidan yaratilgan ishlar ham mavjud. Muzey haftaning ish kunlari soat 08:00 dan 16:00 gacha ochiq bo'lib, dam olish kunlari oldindan kelishilgan holda tashrif buyurish mumkin.

3. Parij, Fransiya: Musée Valentin Haüy

Musée Valentin Haüy 1886 yilda professor Edgard Guilbeau tomonidan tashkil etilgan bo'lib, ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan asbob-uskunalar va ta'lim vositalariga bag'ishlangan. Muzeyda 1771 yildan to hozirgi kungacha bo'lgan davrga oid turli ob'ektlar, jihozlar va kitoblar namoyish etilgan. Bu yerda tashrif buyuruvchilar ko'zi ojizlar ta'limi va ularning kundalik hayotida qo'llaniladigan vositalar bilan yaqindan tanishishlari mumkin. Muzey seshanba va chorshanba kunlari tushdan keyin bepul tashrif uchun ochiq.

4. Kaunas, Litva: Ko'zi Ojizlar Muzeyi

Kaunas shahridagi Ko'zi Ojizlar Muzeyi 2005 yilda ochilgan bo'lib, Boltiqbo'yi davlatlaridagi birinchi va Sharqiy Yevropadagi ilk muzeylardan biridir. Muzeyda ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi san'atkorlar tomonidan yaratilgan

asarlar, shuningdek, ko'zi ojizlar hayoti va madaniyatiga oid ob'ektlar namoyish etilgan. Ekspонатlar orasida audio uskunalar, ko'zi ojizlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar va ko'zi ojiz mualliflar tomonidan yozilgan adabiyotlar mavjud. Muzey Sankt-Mixail Arxangel cherkovi ostidagi katakombalarda joylashgan bo'lib, tashrif buyuruvchilar ekspонатlarni eshitish, hidlash va qo'llari bilan his qilish orqali o'rganishlari mumkin.

5. Nyu-York, AQSh: Metropolitan San'at Muzeyi

Metropolitan San'at Muzeyi ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi tashrif buyuruvchilar uchun maxsus taktil dasturlarni taklif etadi. 1985 yildan beri muzeyda ko'zi ojizlar uchun taktil sessiyalar o'tkazilib, ular orqali tashrif buyuruvchilar turli san'at asarlarini qo'llari bilan his qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu dasturlar oldindan buyurtma asosida tashkil etiladi va turli mavzularga bag'ishlangan bo'ladi.

6. Berlin, Germaniya: Berlin Ko'zi Ojizlar Muzeyi

Berlin Ko'zi Ojizlar Muzeyi (Berliner Blindenmuseum) 1890 yilda tashkil etilgan bo'lib, ko'zi ojizlar ta'limi va madaniyati tarixiga bag'ishlangan. Muzeyda ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan o'quv materiallari, asbob-uskunalar va boshqa ekspонатlar namoyish etilgan. Tashrif buyuruvchilar ko'zi ojizlar ta'limi va ularning kundalik hayotida qo'llaniladigan vositalar bilan yaqindan tanishishlari mumkin.

7. London, Buyuk Britaniya: Ko'zi Ojizlar uchun Milliy Muzey

Ko'zi Ojizlar uchun Milliy Muzey (The National Museum of the Blind) Buyuk Britaniyada ko'zi ojizlar tarixi va madaniyatiga bag'ishlangan yagona muzeydir. Muzeyda Brayl yozuvi mashinalari, ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan o'quv materiallari va boshqa ekspонатlar mavjud. Tashrif buyuruvchilar ko'zi ojizlar hayoti va ularning jamiyatdagi o'rni haqida batafsil ma'lumot olishlari mumkin.

8. Tokio, Yaponiya: Tokio Metropolitan Ko'zi Ojizlar Resurs Markazi

Tokio Metropolitan Ko'zi Ojizlar Resurs Markazi (Tokyo Metropolitan Resource Center for the Blind) ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan turli xizmatlar va resurslarni taqdim etadi. Markazda ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan kitoblar, o'quv materiallari va texnologik vositalar mavjud. Shuningdek, markazda ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan eksponatlar va ko'rgazmalar o'tkaziladi.

9. Sankt-Peterburg, Rossiya: Ko'zi Ojizlar uchun Rossiya Davlat Kutubxonasi Muzeyi

Ko'zi Ojizlar uchun Rossiya Davlat Kutubxonasi Muzeyi (Russian State Library for the Blind Museum) ko'zi ojizlar uchun mo'ljallangan kitoblar, o'quv materiallari va boshqa resurslarni namoyish etadi. Muzeyda Brayl yozuvi mashinalari, audio kitoblar va boshqa eksponatlar mavjud. Tashrif buyuruvchilar ko'zi ojizlar ta'limi va madaniyati bilan yaqindan tanishishlari mumkin.

10. O'zbekiston: Ko'zi Ojizlar uchun Kutubxonalar va Muzeylar

O'zbekistonda ko'zi ojizlar uchun maxsus muzeylar mavjud emas, ammo Respublika Markaziy Ko'zi Ojizlar Kutubxonasi kabi muassasalar ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi insonlar uchun xizmat ko'rsatadi. Ushbu kutubxona 1951 yilda tashkil etilgan bo'lib, hozirda 130 mingdan ziyod kitob fondiga ega. Kutubxona ko'zi ojiz foydalanuvchilarni Brayl yozuvidagi kitoblar, audio kitoblar va boshqa maxsus adabiyotlar bilan ta'minlaydi. Shuningdek, kutubxona ovoz yozish studiyasiga ega bo'lib, audio kitoblar yaratish va mavjud materiallarni raqamlashtirish bilan shug'ullanadi. Bundan tashqari, O'zbekiston muzeylarida imkoniyati cheklanganlar, keksalar va bolalar tashrifi uchun qulayliklar yaratish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Masalan, 2020-2021 yillarda muzeylarning inklyuzivligini oshirish dasturi doirasida taktil yo'laklar, ovozli xabar berish tizimlari va boshqa moslamalarni o'rnatish rejalashtirilgan edi.

Xulosa

Dunyo bo'ylab ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi insonlar uchun mo'ljallangan muzeylar va kutubxonalar san'at, madaniyat va bilimlarni barchaga teng ravishda taqdim etish yo'lida muhim ahamiyatga ega. Ushbu muassasalar maxsus taktil

eksponatlar, ovozli yo'riqnomalar va boshqa moslashtirilgan vositalar orqali ko'zi ojiz tashrif buyuruvchilarga boy tajriba taqdim etadi. O'zbekistonda ham ko'zi ojizlar uchun xizmat ko'rsatadigan kutubxonalar mavjud bo'lib, ular orqali ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchi insonlar bilim olish va madaniy merosdan bahramand bo'lish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Respublika Markaziy Ko'zi Ojizlar Kutubxonasi haqida ma'lumot.
2. O'zbekiston muzeylarida imkoniyati cheklanganlar uchun qulayliklar yaratish chora-tadbirlari.
3. Muzeylar haqida umumiy ma'lumot.
4. "Ko'zi ojizlar uchun muzeylar yaratish" mavzusidagi taqdimot.
5. O'zbekiston muzeylari ro'yxati.
6. "Qatag'on qurbonlari xotirasi" muzeyi haqida ma'lumot.